

PAGINI DESPRE BASARABIA

IOAN PELIVAN

CORRESPONDENȚĂ MEMORII

Ediție îngrijită, prefață și notă asupra ediției
de **Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru**

CUPRINS

<i>Ioan Pelivan, o conștiință românească exemplară</i> (Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru).....	3
<i>Notă asupra ediției (Alcătuitorii)</i>	10
I. CORESPONDENȚĂ	
Scrisori expediate de Ioan Pelivan.....	16
Scrisori adresate lui Ioan Pelivan.....	79
Scrisori colectate de Ioan Pelivan	307
II. MEMORII	
Deșteptarea națională	372
[Amintiri]	390
Ion Incuț și Conferința de Pace de la Paris. Amintiri, observații și scrisori	418

I.

CORRESPONDENȚĂ

SCRISORI EXPEDIAȚE DE IOAN PELIVAN

[Ioan Pelivan către Gheorghe Madan]

2 octombrie 1901, Dorpat (Iuriev)

Mult stimată Domnule!

Mai întâi să am iertare că, nefiind cunoscut cu Dumneata personal (deși cunosc pe toți frații Dumitale), îndrăznesc a te supăra cu o rugă.

Treaba constă iacă în ce. În luna lui noiembrie la noi în Dorpat are să se țină un concert studentesc „internațional”, la care deosebite numere or să cânte maloroșii, velicoroșii, polonii și alte nații din Rusia.

De-a noștri, moldoveni, sunt vreo 15-20 de studenți. Ne e rușine să nu participăm și noi. Dar, afară de Muzicescu – „12 melodii naționale” –, nu avem nimic. Am vroi să nu dăm cu obrazul în glod.

De aceea, știind că D-ta ești foarte bine cunoscut cu melodiile românești naționale și cu muzica în general, ne-am hotărât să te rugăm, dacă a fi cu puțință, să ne trimiți vreo câteva din cele mai frumoase melodii pentru cor.

Dacă se poate, apoi D-ta trimite chiar din partitura Dumitale și noi după ce le-om *perescrî* [transcrie] și le-om trimite înapoi. Costul trimisului va fi în socoteala [din contul] noastră.

Iar de nu s-a putea astfel, apoi fii așa de bun, procură-le de unde, chiar din magazin, și ni le trimite pe adresa următoare: Rusia, Dorpat (Iuriev), studentului Ioan Pelivan, Kaștanovaia, nr. 6.

Noi, după ce le-om primi, îndată vom întoarce costul lor.

Vă supărăm pe D-ta de aceea, că n-avem altă persoană cunoscută în București mai competentă în această privință.

Vom fi foarte obligați [îndatorați] și mulțumiți. Această rugă e a tuturor basarabenilor în Dorpat.

Cu toată stima,

(pentru toți) *Ioan Pelivan*

P.S. Am dori ca melodiile să fie cât se poate mai caracteristice, ca să poată ascultătorii să judece de[spre] muzica românească.

Închinăciune la Dnii Porucic, Usinevici și Groppa.

(Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), fond

Ioan Pelivan (1449), dosar 99, filele 28–30)

[Ioan Pelivan către Gheorghe Madan]

25 octombrie 1901, Dorpat

Mult stimată Domnule Madan!

Zău, îmi e rușine că îți scriu așa târziu, dar să am iertare, căci eu nu-s nicidecum vinovat.

D-ta ai vroit să-ți *perescrî* [transcriu] articolul lui Belinski despre «Свадьба Кречинского» [„Nunta lui Krecinski”] [de] Suhovo-Kobîlin.

Eu am răscolit toate bibliotecile din Dorpat și am prevăzut [verificat] toate edițiunile operelor lui Belinski, dar niciun articol despre sus-numita comedie a lui Suhovo-Kobîlin n-am găsit.

Deodată îmi părea că nu cu destulă băgare de samă am prevăzut [verificat] operele lui Belinski, și de aceea încă o dată am mai citit tablele de materie a[le] tuturor volumelor (12) și a[le] tuturor edițiilor lui, și iară nimica n-am găsit.

Atunci mă adresez cu treaba asta către un profesor de literatură; el mi-a făgăduit că va căuta acest articol, dar a doua zi îmi spune că nici nu poate să fie așa articol, căci Belinski a murit la 1848, iar piesa lui Suhovo-Kobîlin s-a înființat la 1856.

Astfel, treaba s-a lămurit, și eu l-am căutat și pe Dobroliubov, dar nici la dânsul așa articol n-am găsit. Dar gândesc să mai caut și la alți critici, poate să găsesc.

Iar D-ta, te rog, să nu fii în pretență [nu te superi] că cu răvașul acesta nu-ți pot trimite doritul articol.

Iar ce se atinge [ține] de cântecele trimise de D-ta, noi foarte îți mulțumim, ele nouă foarte ne plac; ar fi bine dacă ne-ai trimite

D-ta și Imnul Moldovei. În trimisele note se află numai sfârșitul acestui imn.

Cu mare plăcere ț-am cânta în costume naționale, dar nu le avem.

Despre cărți, cu care D-ta m-ai putea îndatori, mă simt dator a-ți mulțumi de amabilitate. Eu singur și îndeobște toți pământeni noștri basarabeni foarte se interesează de starea și construcția (*устройство*) juridică și materială și în genere culturală a României.

Anul trecut am poftit pe Domnul Șaraga (Iași) și bani i-am trimis, ca să-mi transmită „Știința dreptului și dezvoltarea istorică a Statului Român și a institutelor sale de drept” a Dlui Dichter, dar Șaraga în locul acestor cărți mi-a trimis niște comedii, zicând că Dichter a plecat din țară și, prin urmare, nu poate aiurea găsi.

Dumitale ți-am fi foarte mulțumiți [recunoscători] și obligați, dacă ne-ați putea găsi „Dreptul Statului Român”. Trebuie să fie așa manual («Государственное право Румынии») și poate și mai nou și mai îndestulător decât Dichter. Vă poftim să ne înștiințați despre această treabă.

Și afară de aceasta, „Pământenia” noastră ar fi foarte mulțumită, dacă D-ta i-ai trimite vreo câteva cărți literare și istorice: să dezvolte la băieții noștri conștiința națională și totodată și gustul, ba chiar și interesul de a citi cărți românești.

În biblioteca noastră avem, dar foarte puține, cărți românești, și anume: „Antologie” (de) Șteerman, „Fabuliștii români”; C. Silva, „Poveștile Peleșului” (o cărticică); Speranța, „Mama-soacră”; Ionescu, „Clipe vesele”; Vlahuță, „Din durerile lumii și Icoane șterse”; „Milan” – roman de Bütner; Codrescu, „Plăieșul” – dramă; Xenopol, „Istoria românilor”; Adamescu, „Istoria literaturii”; I. Nădejde, „Gramatica etim[ologică] și sintaxa”; Caragiale, „Teatru”; Bogdan, „15 comedii”; și încă vreo câteva mărunțele...

(Sfârșitul scrisorii lipsește.)

(Pe marginea de sus, la pagina 3, a scrisorii):
Ce gazetă, după părerea Dv. e mai bună și mai progresistă în România?

(ANIC, fond Ioan Pelivan (1449), dosar 99, filele 31–35)

[Ioan Pelivan către Gheorghe Madan]

2 decembrie 1901, Dorpat

Mult stimat confrate!

Mă grăbesc să Vă expediez încă două articole despre „Nunta lui Krecinski”. Am cerut ajutor unui bibliograf¹ din Petersburg și acesta mi-a spus că nu există recenzii mai mult sau mai puțin extinse la „Nunta lui Krecinski”. Cele pe care Vi le trimit sunt cele mai bune.

Dacă voi mai găsi vreun articol mai mult sau mai puțin acceptabil, voi încerca să Vi-l trimit...

Nu am primit până acum cărțile pe care le-ați expedit. Nu înțeleg ce-ar putea să însemne asta.

Dacă încă n-ați reușit să le expediați, va trebui să le trimiteți pe o adresă nouă: Chișinău, str. Gospitalnaia, nr. 10, Sfinției Sale preotului Gheorghe Cijevski, pentru a fi transmise lui Iv.Eg. Pelivan.

Zilele astea voi pleca din Chișinău... dacă Veți găsi posibilitatea să-mi transmiteți corespondență simplă (scrisori, gazete, note), V-aș ruga să le trimiteți pe următoarea adresă: St. Zloți, Căile Ferate de Sud-Vest ale guberniei Basarabia, s. Rezeni, Ivan Egorovici Pelivan.

Zilele astea am aflat că în Chișinău² s-a mai deschis încă o societate, care are nevoie de cărți românești. Dacă îți avea puțință să le trimiteți niscaiva cărți, apoi să-mi dați mie de știre și eu [Vă] voi spune adresa.

Din partea mea, V-aș ruga să-mi răspundeți la întrebările mele dintr-o scrisoare trecută. Ori poate eu cu scrisorile mele Vă supăr? Eu știu că Dv. sunteți pre ocupați la Teatrul Național. Atunci să am iertare...

Într-o scrisoare Dv. ați vrut să știți familiile basarabenilor din Dorpat. Iată-le: Oatul Vasile, Oatul Alexandru, Seminul Neculai, Goian Costache, Chicu Gheorghii (care tot semestru ista ține numai examene), Grișcov, Florov, Mahu V., Poleanski, Ghinculov, Brașevan, Platonov, Loghin, Cemerinov, Pelivan, Grossu P. și Mihalevici. Doi: Irimița și Muranevici au lepădat Dorpatul o lună înapoi. Irimița a intrat la Univ. din Varșovia, iar Muranevici – în Odessa.

¹ S. Vengherov, profesor universitar.

² Până aici textul original al scrisorii a fost scris în limba rusă.

Ei au fost nevoiți să lepede Dorpatul, pentru că au fost excomuni-
cați de studenți pentru nesolidaritate.

Mar sunt încă niște basarabeni în Dorpat, dar ei sunt ruși și cu
noi n-au nicio relațiune.

Din gazetele ce mi le-ați trimis, mi-a plăcut mai ales *Apărarea
națională*. Poate ea îi foarte conservatoare, dar bine mi-i mai cură-
ță pe „microbii rusești”. Așa că eu aș dori de acestea să mai citesc;
dacă ați putea să-mi trimiteți, eu mărcile, după cum ați spus și Dv.,
pot să le plătesc...

Toate cele bune! Cu toată stimă, *Ion Onica*¹

(P.S.) Aștept răspuns cu nerăbdare! Scrieți la Zlați. Noi cu toții
am dori să avem Imnul Moldovenilor: „Moartea ne vine, dar nu ne
pasă”, pe note.

(ANIC, fond Ioan Pelivan (1449), dosar 99, filele 36-39)

[Ioan Pelivan către Gheorghe Madan]

(Carte poștală)

31 ianuarie 1902, Dorpat

Scumpe amice!

Ieri de-abia am sosit la Dorpat și cu părere de rău îți răspund că
cărțile trimise de D-ta încă nu s-au primit aicea.

Cred că cerberii de la Odessa nu le slobod. Poate D-ta să-i în-
trebi despre asta: mult mai au să ție cărțile?

Azi trimit parale la Petersburg, ca să-ți trimită D-tale cărțile ce
le-ai dorit de la Berezovski [librar – *n.e.*].

Degrabă ți-oi mai scrie mai pe larg.

La noi (Rusia) se începe o dramă „foarte îngrozitoare”. Focul
începe a arde la Petersburg, Moscova, Kiev, Odessa, Ekaterinoslav
și altele...

Al D-tale, *Onica*

Adresa pe cartea poștală: România,
București, Teatrul Național. Dlui Gheorghe Madan.

(ANIC, fond Ioan Pelivan (1449), dosar 99, filele 45-46)

¹ Pseudonimul lui I. Pelivan.

[Ioan Pelivan către Gheorghe Madan]

25 martie 1902, Wenden

Amicule!

Îți scriu dintr-un așezământ suprem educativ rusesc. Poate te
přecepi despre ce fel de așezământ, foarte educativ, îți scriu. Nicio
universitate nu poate să deie atâta educație, cât dau pușcăriile ru-
sești (adică *tiurmî*).

D-ta trebuie mai bine decât mine să știi (din ziare), ce se face
acuma în „sfânta Rusie”.

Îs pline *tiurmele* [închisorile] de studenți și cursiste. În numărul
lor am avut onoare și eu a nimeri. Numai foarte mi-i ciudă că mai
degeaba m-au închis.

Cu mine totodată [în același timp] au mai arestat și închis încă
vreo zece de-ai noștri basarabeni.

Părinții noștri oficial încă nu știu nimica despre punerea [situa-
ția] noastră, dar trebuie să fi auzit, căci vestea cea rea totdeauna mai
departe se duce, decât cea bună. Sărmanii! Or să însurească cu totul.

Astăzi o lună s-a împlinit de când ne-au arestat (25 faur-
25 martie). Peste trei zile după arestare ne-au trimis din N. într-un
târgușor provincial din guvernământul nostru.

Ce-am petrecut într-această lună – nu pot să-ți descriu. Dar
gândesc că partea politica încă-i înainte.

Toate scrisorile D-tale și ziarele ce mi le-ai trimis au nimerit în
mâna jandarmerilor. Mai ales când or citi spovedania lui Z. C.¹, li
s-a ridică părul în cap. D-apoi „Papa de la Neva” și altele?!

Eu am să zic că toate acestea au trecut prin cenzură (afară de
scrisori).

De mult voiam să-ți scriu, dar n-avem nicio posibilitate. Te rog:
nu-mi mai scrie nimic până nu ți-oi da de știre, căci toată cores-
pondența pe numele meu încape în mâna jandarmilor.

Pe noi toți ne acuză după articolul 250 al Codului penal (*ulojenie
o nakazaniah*). Citește acest articol, dacă l-ai găsi. Într-însul merge
vorba de societăți nelegale și criminale, care lucrează contra guver-
nului actual, adică care au scopul de a răsturna forma actuală de
guvernare. Pedepsa: de la trei ani pușcărie până la 12 ani *catorgă*².

¹ Zubcu Codreanu, socialist, de origine basarabean.

² Muncă silnică.

Punerea [situația] noastră, cum vezi, e cam nu prea frumoasă. Punerea noastră n-ar fi atât de tristă, când ne-ar da voie să ne apărăm. Iar pe noi are să ne judece nu tribunalul, ca în alte țări, dar administrația¹. Poți să-ți închipuiești: ce fel de dreptate poate să iasă...

Și trebuie să ai în vedere că jandarmeria înșfacă mai de multe ori fără temeii îndestulat. Destul să facă cineva pe D-ta vreun *donos* [denunț], și atunci de pe stradă te apucă netam-nesam. Neatingerea [securitatea] personală nicidecum nu e garantată în Rusia.

Ți-aș mai scrie, dar mai îs încredințat că n-are să ajungă această crisoare la D-ta. Dar dacă ajunge, te rog nu scrie nimic despre noi la neamurile D-tale din Rusia, căci eu nu demult am scris la părinții mei și la prietenii mei „că eu și toți ai noștri suntem sănătoși, ne învățăm și ne gătim a ține examenele, iar toate vorbele despre noi – îs legende”.

Îți doresc toate cele bune, *Onica*

(P.S.) Ți se închină studentul cel care a fost în România astă-vară și cu care te-ai făcut cunoscut D-ta. A încăput și el în „danț”.

(ANIC, fond Ioan Pelivan (1449), dosar 99, filele 40–44)

[Ioan Pelivan către Gheorghe Madan]

(Carte poștală)

31 martie 1903, Dorpat

Salutare frățioare!

Ce mai faci? Ce mai dregi? Să am iertare că așa lung nu ți-am scris. Mai mult îs vinovate împrejurările decât mine. Am avut un prăval, dar fără vină din partea mea. Altă dată ți-oi scrie mai pe larg. Acuma sunt foarte ocupat: mă pregătesc de *госуд. экзамены* [examene de stat, examene pentru licență – *n.e.*].

Spune-mi, mă rog: cât costă toate operele lui Aleksandri, Eminescu, Ion Slavici și Iacov Negruță și [ale] altora mai de frunte scriitori români?

¹ Într-adevăr, procesul închizându-se la Curtea de Apel din Petersburg din lipsă de dovezi suficiente, am intrat la dispoziția Departamentului de Poliție (I. P.).

Sunt grămădite în vreo edițiune operele lui Coșbuc și Vlahuță?
Adresa mea: Iuriev, gub. Liflandia, str. Petersburgului, nr. 101, ap. 12, studentului Iv.E. Pe[livan].

Te rog, scrie-mi!

Cu toată stima, *Pelivan*

Adresa pe cartea poștală: România, București,
Teatrul Național, Dlui Gheorghe Madan.

(ANIC, fond Ioan Pelivan (1449), dosar 99, filele 47–48)

[Ioan Pelivan către Gheorghe Madan]

(Carte poștală)

13 septembrie 1903, Chișinău

Frățioare dragă!

Cu dragă inimă îți voi face aceea ce atârnă [ține] de mine. Numai cu o condiție: neapărat să-mi trimiți îndărăt cărțile, care ți le-oi trimite pentru expoziție, căci nu-s a[le] mele; le-am adunat de la cunoscuți sub cuvânt cinstit să nu le pierd. Ești unit [de acord]?

Despre celelalte îți voi scrie mâine-poimâine, căci acuma sunt ocupat cu treburi personale, care nu le pot amâna deloc. Al doilea: nu-s pre sănătos.

Toate cele bune.

Al D-tale amic, *Ion*

Adresa pe cartea poștală: România, Ploiești,
Gara Ploiești, Dlui Gheorghe Madan.

(ANIC, fond Ioan Pelivan (1449), dosar 99, filele 51–52)

[Ioan Pelivan către Gheorghe Madan]

(Carte poștală)

18 septembrie 1903, Chișinău

Frățioare dragă!

Leri am fost la părintele Ion Curbet de la biserica lui Măzărache cu afacerea expoziției Dv. și el mi-a făgăduit că va expedia astăzi un transport de cărți bisericești, editate în Basarabia.

Totodată, el se teme ca, nu cumva, la vama Unghenilor să le oprească spurcăciunea de Eraclidi, căci el a mai pățit odată o neplăcere cu acest om. Să o aveți asta în vedere.

În biserica lui Măzărache se mai află încă niște rarități scumpe:
1. un felon vechi (de pe la 1828, se află în registrul averii bisericești), cusut cu argint și are un fason sau [o] formă foarte originală;
2. două steaguri bisericești; pe unu[l] din[tre] ele se vede „1821”, pe altul – s-a șters.

Dacă vor trebui și aceste rarități (care mai anănt s-au cerut la Ermitaj) [unul dintre cele mai mari muzee ale Petersburgului – *n.e.*]. În SPB (Sankt-Petersburg.), apoi lasă să scrie Dl Istrati lui Curbet (Chișinău, biserica „Măzărache”, preot Ion Curbet) și vi le-a trimite.

Vă doresc toate cele bune, *Ionică*

Adresa: România, Ploiești (gara), Dlui Gheorghe Madan.

(ANIC, fond Ioan Pelivan (1449), dosar 99, filele 51–52)

[Ioan Pelivan către Gheorghe Madan]

(Carte poștală)

3 octombrie 1903, Chișinău

Dragul meu!

Foarte îmi pare rău că părintele Ion Curbet n-a trimis cărțile bisericești. El mi-a făgăduit că le-a trimite și eu am plecat la țară. Când m-am întors în Chișinău, el îmi spune că i-au pus la poștă o mulțime de piedici. De aceea nici nu le-a trimis. Îndeobște cărțile groase cu greu se trimit. Până le mai revedea la vamă, ele tot întârziu la expoziție.

Îți doresc cele bune. Când aș avea parale, ți-aș trimite și mi-ai cumpăra niște cărți și note [muzicale – *n.e.*].

Ioan Pelivan

Adresa: România, București, Teatrul Național,
Dlui Gheorghe Madan.

(ANIC, fond Ioan Pelivan (1449), dosar 99, filele 53–54)

[Ioan Pelivan către Gheorghe Madan]

31 octombrie 1903, Chișinău

Scumpe amice!

Poate ai fi auzit că pe Pelivan degrabă or să-l trimită în exil – în guvernământul Arhanghelskului pe trei ani de zile sub „supravegherea polițaiilor”?

Sărmanul! Era înfocat și însuflețit de ideea lucrului și a muncii sfinte pe tărâmul basarabean. Și când era să înceapă, atunci l-au înșfăcat ca să-l trimită să-și mai zvânteze avântul prin gerurile nordului ultim¹ al Imperiului Rus.

Și singura mângâiere, care-i va ușura zilele triste din exil, poate să fie literatura română. Prin urmare, foarte te-a rugat să-i expediți operele scriitorilor români, celor mai destiniți: A. Vlahuță, Coșbuc, Eminescu, Alecsandri (vol. I, poezii, îl are) etc.

Pe Creangă l-a citit. Și reviste, gazete, care D-ta le cumperi, să-i trimiți; el îți va plăti mărcile. Și pentru Vlahuță, Eminescu ș.a. el îți va trimite bani după măsura putinței...

Cauza exilului – o istorie (vreo 2 ani înapoi) studentească, în care *Petersburgskaia Sudebnaia Palata*² n-a găsit niciun element de crimă, iar Departamentul de Poliție nu s-a mulțumit cu rezoluția Palatei și, *административным порядком*³, îl izbesc la nord.

Ce e mai rău în situația lui, afară de lipsa mijloacelor, apoi – părinții, care încă nu știu de soarta lui, căci el le-a scris că pleacă la slujbă.

Ca să-și poată procura mijloace pentru trai, el gândește să se ocupe cu traducerea scriitorilor români în limba rusă.

De aceea ar fi bine să-i trimiți operele cele mai caracteristice, în care se oglindește mai bine viața tuturor claselor ale poporului român, și mai ales a țaranului. Se-nțelege că despre traducerea versurilor (operelor versificate) nici nu poate să fie vorba.

Din partea mea te poftesc ca să-i faci această mângâiere, trimițându-i cărți române (și gazete). Adresa ți-a scris-o după ce a sosit la starea [fața] locului.

¹ Extrem.

² Curtea de Apel din Petersburg.

³ Pe cale administrativă.